

BAŁA

ЦАНА АБВЕСТАК:

на 1 стран. . . 15 мар.

на 4 " " 5 "

за радок пэтіту.

(З А К Л А Д-З Е Н А у 1906 г.)

Linwani Brikarú

„Miż Litwoj i Biełaruśsiu i Ź minuu-
ščynie istnawali jaknajlešyja pryjaznyja
adnosiny i krepkaja dziaŕžaŭnaja suwiaz.
Ciapier abodwa narody cierpiać ucisk

„U hety moment my wiadziem pierahawory z biełaruskaj delehacyaj u šmat jakich sprawach — važnych dla abedźwjuich staron. Treba adznać, što pierahawory hetyja jduć wielmi ŭdačna. Užo ciapier šmat u jakich punktach my dajšli pounaje zhody.

„U budućynie—raniej, ci paźniej—Litwa i Biełaruś budać tak abo siak krepka żwiazany z saboj; parukaj tamu — pryjaznyja adnosiny pamiż abadwoma narodami, istnawaŭšyja zaŭsiody i trywajučyja — dahe-
tul.“

RECEIVED

Ŭ pierażywanuju nami časinu hetakaj sprawaŭ zjaŭlajecca „biełaruskaje pytańnie”. „Biełaruskaje pytańnie” hetkaj wiali zarnaj roli nia maje, mieć nia budzie, dy na heta nichto i nie pratanduje (užo nadta maleńkaja heta Biełaruś: usiaho tolki ŭtraja bołšaja za byuš. Carstwa Polskaje i čuć, čuć abšyrniejšaja za Francyju!) Praŭda, zusim maleńkaja. Kudy joj da suświetnaha značeńnia! Adnak-ža, jak-by tam nia było, a hetaj staroncy sudžana, zdajecca, zrabić wielmi mnoha značnaha. Chto wie-da, moža z raźwiazanńiem „biełaruskaha pytańnia” raźwiazucca mnohija samyja zab-lutanyja pałityčnyja wuzy.

Jak ni jak, a „biełaruskaje pytańnie“
u ciapieraśniuju časinu—zdareńnie wykluč-
naje. Nikoli nia majučy zialeznaj apory,
nie žadajučy čužoj krywi, bo kožny bieła-

Astahienaja ryžskaja konferencyja pryznała Bielaruś, niezaležnaść Bielarusi. Pryznała jaje i Sawieckaja Rasieja, pryznała i Polšča. A ūsio-ž jakajaś Bielaruś pryznała. Ja kažu „jakajaś“, bo jašče štoś mała wiedała, jakaja jana budzie i kudy jaje ūcisnuć. Nia hľadziały na heta, fakt aštajačca faktam. Cikawa toje, što ūsio-taki pryznali i hałoŭnaje—chto pryznaŭ. Historyja wysunula hetkaje pytańnie i abwieściła jaho na mižnarodnaj palityčnaj «birży». Biaz sumleiku „spahadnyja maklery“ ūsio jašče spadziajucca zacierci jaho wažnaść, niekudy zapichnuć jaho hłybiej. Wiedała, rōbica heta ašciarožna, bo-ž zusim mahčyma, što heta „zatyčka“ wylaćić, što budzie nia biez našledkaŭ dla „zatykalnikaŭ“

Mala pa malu pačynajuć dahadawac-
ca, što sprawa nia tak užo prosta.

Historyja padniała „bielaruskaje pytańnie“. Znaćć Bielaruś patrebnaja?

Ale! Jانا patrebna, patrebna abawiazkowa. Patrebna jak Polšcy, tak i Rasieli. Abodwa hetyja „darahija” susiedy biazsumleiku duža dobra rozumiejuc heta, chacia-ż i nie pryznajucca—chawajuc.

Jak Polšcy, tak i Rásiei patrebna Bielaruś,—

„Biełaruskaje pytańnie“ idzie da swajho raźwiazання.

Usie palityčnyja kombinacyi nawat ślapomu pakazujuć na niekatoryja „nađa praŭdziwyja“ sproby raźwiazać jaho. Ci-ż utwareńnie „Siaredniaje Litwy“ nia jość hetkaja sprob ar Praŭda, dosyć kurtataja i nia majučaja dobraha hruntu.

Z palitŭčnaha pahladu ab raźwiazan-
ni hetaha pytańnia my nia možam sumla-
wacca. Bielaruś budzie. Jaje zrobiać, bo
biez jaje ničoha nia budzie. Praŭda, žjaŭ-
lajecca pytańnie: jakaja maje być heta Bie-
laruś? A woś heta ūžo залеży ad nas
samych.

Bielaruś, jak užo skazana, budzie.
 Jaje stworyć sama historyja, jakoj jana
 abawiazkowa patrebná. Ci heta značyć, što
 bielarusam i rabić niama čaho, a tolki
 treba čakać dobraha razwiazannia? Nie,
 tut woś i pačynajecca samaja dziejalnaja,
 biazupynnaja praca. Nia treba wajny, kry-
 wi i pabiednych akrywaŭlonych charu-
 wiaŭ. Bielaruś nia zbudujecca na krywi.
 Patrebná upornaja kulturnaja rabota.
 I praca heta idzieć, idzieć borzda i praduk-
 tyŭna. Bielaruśki kulturny ruch razrastajecca
 ušyr i uhlub. Hetym ducham pranika-
 ujecca i asobnyja syny Bielarusi i ŭwies
 narod całkom. Heta i jość załoh mocnaje
 budučyni našaje Bačkauščyny, — hrunt jaje
 mocy. Usia historyja Bielarusi nie padob-
 na da historyi wiadomych nam narodaŭ. I
 dzieła taho adradžeńnia jaje budzie tak sa-
 ma niazwyčajnym. Tworskaja nacyjanal-
 naja świadomaść zachaplaje i akrylaje
 ušich—„wiarchi“ i «nizy». Ruch hety bur-
 lić i chwaluje. Blizka taja para, kali jon,
 prałamaŭšy ŭsie pieraškody, wyrwiecca na
 prastor i mahutnaj chwalaŭu zaimieć swaje
 bierahi, nia hledziačy na ŭsie „zatyčki“ i
 «wiečki». Wyrwiecca i zalijeć.

Školy—hetyja samyja wiernyja asno-
wy našaha kulturnaha budaŭnictwa—rastuć
pa hadzinam. Zjaŭlajucca nawat tam dzie
raniej nichto nie spadziawaŭsia ich bačyć.
A ci-ż heta nie najlepšy pakazčyk nastro-
jaŭ masy?

Nastroj hety wiadomy. Jon nia moža być niewiadomym. Bielaruś budzie niezaležnaj, bielaruskaj, a nia polskaj, maskoŭskaj ci litoŭskaj.

Bielaruskaje pytańnie — heta ciapieraś-
ni «Hordzijeŭ wuzioł». Paźwiazac jaho sta-
rajucca mnohija, — i Połšča, i Rasieja. Ci
zmohuć jany heta zrabić, ciahnuć koźnaja
u swoj bok kancy hetaha wuzła? Ci nia
zacfahnuć jany jaho iašče bolejš?

Jak mi, jak, a historyja, wysunuliśaję
hetaje pytańnie, nie začakaje z jaho
rozwiązaniem. A rozwiązanie jaho—sprawa
najbliżeszej huducyni, mo' najbliżeszych
dzion.

Siarhiej Čaraŭnik.

Політичны разважаныі

II

Газети ўжо падалі вестку, што апошні з расейскіх „белых“ генаралаў генарал Врангель, сабраўшы ў Крыме з падмогай Францыі даволі вялікае і сільнае войска, разгромлены бальшавікамі. Апошнія, замірыўшыся з Польшчай, перавезлі на крымскі фронт свабодныя сілы і ў працягу голякіхнаццаціх дзён знішчылі апошняю контррэвалюцыйную армію.

Пасья Кольчака, прызнанага антан-
тай за галаву ўсяе Расеі, пасья Дзнікі-
на, стараўшагася перахаліць у Кольчака
ігнае прызнаньне, пасья ўрадаў Чайкоў-
скага (у Архангельску) і Юдэніча (у Эсто-
ніі), створаных з учасьцем Англіі,—прыш-
шоў чарод на Врангеля.

Углядаючися на ўсё гэта сьпісак байцоў процібальшавіцкае Расеі, прыпамінаючы, якую вядзізарную сілу мелі і Колчак—гаспадар Сібіру, і Дэнкін з яго 350-тысячай арміяй, і ўрэшце Врангель, офіцыйна прызначаны галавой Расеі памагаўшым яму французскім урадам, — пачынаеш шукаць прычыны чаму ўсё гэты пагінулі? Якіх вольных імавілі прыходзіць на думку факты, якія могуць навісяці на правільную дарогу пры спробе развязаць пастаўленае пытаньне.

Гало Колчак здабыў сваю перамогу ўладу, разагнаўшы сацыялістычнае „Омскае правіцельства“. Дзёнікін быў ярым манархістам і рэакцыянерам. Захапіўшы вядзарны кусок Украіны, ён завёў там чанова „стары рэжым“. Грубая сіла, катаваньне народу — вось асновы яго ўлады. За няўкучасяян на прызыў вінаватцаў прысуджаны 50-100 ўдараў кнутаў. Усё украінскае бязмільсэрва нішчылася. Дзёнікінці разстрэлівалі ішвенаті украінскіх нацыянальных вадзючоў. Так сама ненавісна для іх было ўсё беларускае: яшчэ пры французах дзёнікінцы ў Одэсі праграмілі ўсё беларускія нацыянальныя арганізацыі, апрабавалі беларускую коопэратыву, іспалілі бібліотэку. Калі-ж кубавская рада абвешчыла незалежнасць Кубані, дзёнікінцы павараліся ў кватэру старшынні рады і забілі яго на смярць...

Чайкоўскі і Юдэніч былі, здаецца, пачырамі дэмакратамі. Але яны ня мелі сілы.

Врангель... Аб яго дэмакратызме нічога чуваць не даводзілася. Вядома толькі, што пад яго скрыдлам у Крыме згуртавалася ўсё расейскае панства, ўся „глухая“ буржуазія. І вось Врангель крапаў...

Ці не наводзіць гэта на думку, што прычына ўсіх гэтых няўдач крыецца ў кіраўніках аружнае барацьбы з бальшавізмам, у спамаганых чужаземным капіталам? Ці ня пачынаў чужацкія грошы—дапаўненне да першае прычыны? Ці, ўрэшце, не абмылкова самая думка барацьбы з савецкай уладай не „знутра“, а „звонку“?

Усе гэтыя думкі прыходзяць у галаву,—і здаецца, што кожная з іх мае ў сабе трохі праўды. Ня трэба забывацца, што расейская сыстэма ўпраўлення, пры каторай уся ўлада прыналежыць адной толькі партыі камуністаў, белай творчымі сіламі і багатай элементамі, здольнымі толькі да руйнавання, а не да творства, можа існаваць пастольку, паскольку трымае вайна з замежнымі ворагамі, паскольку народныя масы, зусім камуністычнымі парадкамі не задаволеныя, можна ўсё-такі вясці ў бой з старымі царскімі генараламі, як ні як, а народу добра дадзеўшымі і дадзяваючымі. Пакуль у Расеі будзе трымаць стан вайны, да тую там будзе трымацца партыйная дыктатура зусім ня гэтак ужо вялікай жмені сьведомых і ілжніх камуністаў і элітарнай масы „прымазанаўшыхся“ кар’ерыстаў. І пакуль кліч да барацьбы з гэнай дыктатурай будзе выходзіць ад старых царскіх слуг, „датуль“ „белым“ арміям не перамагчы савецкае Расеі.

Трэба думаць, што няўдача апошняе французскае стаўкі на Врангеля рэзультатам сваім будзе мець аднаўленьне Амерыкай і Англіяй гандлёвых зносінаў з Савецкай Расеяй, а следам за гэтым пойдзе і прызнанне антантан—хоць-бы толькі фактычна—савецкага ўраду. Але мо’ якраз гэта і даведзе да змены палітычнага кіравання ў кірунку дэмакратызацыі; тог, што не ўдалося арміям, месным стэрорызаваным расейскім масам меч і агонь, мо’ ўдасца зрабіць тым, хто прынясе хлеб і культуру здзічэўшай старане.

І. Малашка.

А гдзе жа?

Da wajny było Ź mianie zdareńnie takoj. PadsieŹ ja ciomnaj nočaj da niej-kaha čaławieka nina wož. HaspapaŹ byŹ padpiuŹy, dy konik staŹ Źabrawač pad kožnaj karčmoj. PryŹsloŹia Źziač lejcy Ź ruki, a čaławiek zachrop dy ničoha nia dbaŹ. PaŹla niejaka pradžion jon wočy dy zahafasiŹ:

— „A hdzie ja? A hdzie-ž moj koń?“
Ledźwie supakoŹsia jon jak paznaŹ mianie, dy iznoŹ dawaj spač.
— „Casta spaminaju ja nočku tuju: ciomna i wiesnawaja rozwadź, baŹota pa kaŹodki, a doždźyk u dadatku kryŹ nas nieprahladnaj pielany.“
Ad taho času nia raz toj abo druhi padaŹožny siadaŹ na cialežku biefarusa, a jon kali schamanecca ad pary da pary—i sam nia wiedaje, hdzie zajechaŹ i chto im pahaniaje. I nia raz tolki imhla ciom-maja čuje hołas biefaruskij:

— „A hdzie ja? A hdzie-ž moj koń?“
Hnali jaho z konikam
na Maskwu
Adzin tolki niemiec choč dawaŹ jamu bizuna, ale panam abzywaŹ. Musić wiedaŹ, na čyjm kaniu i pa čyjoj ziamielcy trapiatausia.

WoŹ i ciapier čutny hałas, kab pry- znač BiefaruŹ naraŹnie z PoľŹaj i Litwoj („Gazeta Krajowa“), a znachodziacca taki- ja „Świadki“ („Głos żołnierski“), katorym

sprawa biefaruskaj zdajecca bajkaŹ ab pažar- nym Siamasiku i niahramatnym SaŹaŹu.

Na Źtož biefarusu hramaty i nawuki? Jaho mazalom i pracaj wiaducca wojny, i daloka jamu uhledzieč jasnaje sonca. Douha jaŹe budzie nawiŹsy ciom- naja imhla. Pa hetaj imhle buduč hulač BiŹpingi dy wyčwaracca pad wioskaj. Adna biada, Źto SaŹawiej niawučony. A Źto ciemnata panuje nad usioj ziamielkaj, heta musić tak i treba!

Marko Chmurny.

3 фронту Балаховіча.

Wojska BaŹachowiča, jakoje мае wyzwalič BiefaruŹ ad baŹawikoŹ, zanima- je ciapier PińŹynu i MażyŹŹynu.

Pawodle telehramy PolskaŹa Tele- hraŹnaha Abienctwa, hrupa biefaruskich dziejačou (Alaksiuk, Sienkiewič, Adamowič, Ławicki) zrabili z BaŹachowičam umowu, pawodle katoraj Ź ruki hetych dziejačou addajecca arhanizacyja cywilnaje Źlady na wyzwalenych BaŹachowičam abŹarach.

„Rzeczpospolita“ nakazwa- je, byccam pry arhanizacyi samaabarony i hrama- dzkaje milicyi na zaniatych BaŹachowičam Biefaruskich ziemlach wielni enerhična pracuje jak biefaruskaje sialanstwa, tak i żydouskaje nasialeńnie. Treba думаč Źto pad upływam biefaruskich dziejačou pa- hromnyja tendencyi, Ź katorych presa wi- nawacič BaŹachowiča, pačynajuč slabieč.

Daj Boža!

(Ад карэспандэнта „Н. Н.“)

Армія генарала Балаховіча скла- даецца з „народнай расейскай арміі“ і арміі беларускай. Калі яны выганяць бальшавікоў з Беларусі, беларускае вой- ска мае астацца на сваей граніцы, а рас- ейскае пойдзе далей.

Балаховіча разбіць ня лёгка, бо яго войска зложена з масы партызанскіх дружын. Наагул, 70 прац. усей арміі — беларусы.

Перад завячнем Пінска палікамі, як цяпер высьнена, ён быў ужо заняты 125 партызанамі.

У м. Тураве спраўлялі сьвята па- ружэння першаму беларускаму страдаль- каму палку штандару (белая, цароня на чырвоным полі), быў парад, быў малебен у дарэне за Беларускаю Наро́ду Рэспуб- ліку. Пасьля адбыўся парадны абед з учасьцем 6 сялян і 3 прадстаўнікоў ад жыхдоў.

За рабункі ў жытоў і сьляні салдатаў цяжка караюць. З Тураве на рынку расстралілі за гэта 3 жаўнераў і аднаго афіцэра.

Мазыр узяты 13 лістапада аходам 26 вёрст за Мазыром. Ніякіх гвалтаў і рабункаў ня было.

Калі ў селяніна што заграбё, то ён звяртаецца да ген. Балаховіча. Той сам асабіста дазнаецца, хто гэта зрабіў, і за- раз жа караць.

Чыгунка ад Пінску на Мазыр скоро ўжо пойдзе, заканчваецца адзін моет.

Зроблена ўмова з адным гандлёвым домам аб 50 вагонах тавару для коопэ- ратываў.

Ужо ёсьць дота з маркамі Белар- ускай Народнай Рэспублікі, і асобныя мар- кі на памятку аб узьніцці Мазыра.

Адміністрацыя, магистраты і воласьці ўжо працуюць падпільна арганізавана.

Шы г. Балаховічу ёсьць прадстаўні- кі англіійскі, амэрыканскі і др.

Палітычны беларускі камітэт пры арміі вядзецца арганізаваную цывільнай уладай.

Выходзіць беларуская газэта „Зьв- стув“, у каторай працуюць стары белар- ускі літэратары Ядвігін Ш. Выпускаюць на лісткі, як напрыклад: „Беларускі на- родзе!“ аб пераходзе граніцы бацькаў- шчыны 25 кастрычніка беларускім вой-

скам, рэзалюцыя горадзенскага бел. нац- камітэту аб акцыі г. Балаховіча, теле- грамы маршалку Пілсудскаму і чужа- земным дзяржавам і др.

Па ўсёй Беларусі падняўся сялян- скі народ, каб ён ідуць бальшавіцкую паншчыну. Дружыны з Смаленшчыны, Вітэбшчыны, Магілёўшчыны, Віленшчыны, прысылаюць сваіх дэлегатаў да ген. Ба- лаховіча, каб усім народам ісьці проці бальшавікоў і зрабіць з Беларусі воль- ную сялянскую дзяржаву. З Магілёўшчы- ны дзк дружыны „Зьлёнадубцаў“ прабі- лася да Балаховіча, ачысьцішы па даро- зе Жлобін ад камісараў.

„Зьлёнадубцы“ не даюць бальшаві- ком магчымасьці падыйсьці да Слуцку; так сама і да Радошавіч бліжэй 25 вёрст бальшавікі ня збліжаюцца. Тое са- мое робіцца ўздоўж усея граніцы.

„Гісторыя Беларускае Літэратуры“.

Ёсьць гэтка японская забаўка: Кідаць дробныя асконкі дрэва ў вадку—і робіцца яны кветкамі.

М. Багдановіч.

Мне ўспомніўся гэты адрывак вер- шу Максіма Багдановіча, напісанага з пры- чынаў крытычнае стаўкі аб яго „Вян- ку“—зборніку выбраных вершаў. Як з пясочных вершыкаў паэта, пісаных ў розным часе і ў розных настрэньнях, можна ўлажыць абраз душы аўгара іх,— так з працы сьмноў народу, жыўных у роз- ныя эпохі, можна ўлажыць абраз душы гэтага народу, гісторыю яе фармаваньня і разьвіцьця. Дзеся апошнія мэты слу- жыць гісторыя літэратуры народу.

Гісторыя літэратуры суміруе працу пэлых пакаленьняў, пэлых эпох, выяў- ляе асаўныя элементы яе і дае сінтэз— абраз таго, што становіць істоту нацыя- нальнае душы. Пад яго дазнанай рукою, быццам у гэнай японскай забаўцы, выра- стаюць пудоўныя краскі творчасьці на- роднай, ўвабіраючы ў сябе ўсе шатфар- бныя калёры і формы індывідуальнасьці народу.

Такую працу ўзяўся выстаўляць для беларусаў наш выдатны пісьменьнік і знаў- ца беларускае літэратуры, Максім Гарэц- кі. Працу сваю ён ужо закончыў і вы- пусьціў у сьвет. Гэта—лаволі грубы том „Гіст рыі Беларускае Літэратуры“ (Віль- ня, 1920,—коштам У. Знамяроўскага і Э. Будзькі, друкарня Кооп. Т-ва „Друк“, — 208 стр.).

Перад намі праходзіць доўгі доўгі сьвят імён беларускіх пісьменьнікаў і па- етаў. Іх так многа. Ажно даўна даўна, бо гісторыя „братніх“ народаў—расей- скага і польскага, ад каторых да самага апошняга часу мы бралі ведамаьці аб нашай мінуўшчыне, вельмі шільна ўкры- валі ўсё тое, што сьведчыць аб жыцьцё- вай сіле беларусаў, аб эпосе расьцвэту іх культуры ў прошлым—асновы сучаснага нашага адраджэньня. І вось мы бачым першых пачынальнікаў беларускае куль- турнае працы, пачынаючы ад нашай пер- шай „фэміністкі“—полацкай княжны Прад- славы (сьв. Афрасіньні Полацкай), пра- цаваўшай дзеля прасьветы народу ў 12 ст. Чытаем аб нарадзінах беларускага друку і першым друкару д-ру Фрацішку Скарыне „з слаўнага места Полацку“, аб гарачым патрыёце безарускім Васілю Цяпінскім, аб дзеячох эпохі расьцвэту— „запатае пары“ нашае літэратуры ў 16 ст., так песна звязанай з нашым неза- лежным дзяржаўным бытам таго часу. А далей—пачынаецца пара „сходу“, калі рэлігійная і нацыянальная барацьба ў Беларусі забірае ўсе жыўныя творчыя сілы нашага народу, і яны ў ёй марну- юцца, гібеюць. Вось 18 век—век упадку старога беларускае літэратуры, але праз сумны абраз нацыянальнага ўпадку на- шай інтэлігенцыі пачынае ўжо сьвяціцца

слабенькі праменьчык напыняльнага прабуджэння народных нізоў — народнае масы. А далей — пара несьведомых адраджэньня пачатку 19 ст., адраджэньня „панскага“, ішчэ далёкага ад таго магутнага творчага руху, сьведкамі каторага нам даводзіцца быць. А ў нізках народных штось бурліць, штось насытвае, штось твораць — зусім новае, зусім самабытнае. Нашы народныя канца 19 стагоддзя выходзяць з тых соцыяльных вяршынь, на якіх увесь час стаялі нашы прыхаўнікі пісьменьнікі мінулага сталення. І ў рэшце народ збудзіўся, народ прамовіў, прамовіў вустамі дзясяткаў народных паэтаў, літаратараў, вучоных, — усё сыноў беларускай вёскі. Гэты апошні адзел найнавейшае літаратуры — напісаны найжывей, найляпей і найнаўней апрацаваны і найбольш ярка выяўляе багату, прымітыўна чыстую душу толькі што збудзіўшага да новага жыцця народу. Праўда, пішучы сваю «Гісторыю Беларускае Літаратуры», Максім Гарэцкі меў на мэці даць у чэбнік для беларускай сярэдняй школы. З гэтага вынікае схэматычнасьць выкладу, каторая часамі зацімае супольны абраз нашага літаратурнага творства. Але ў межах нарысаў паадзіночкі пісьменьнікаў Максім Гарэцкі выявіў сябе здольным крытыкам, лёгка ўлаўліваючым індывідуальныя рысы душы і творчасьці беларускіх аўтараў. Побач з ведамасцямі біяграфічнымі і бібліаграфічнымі, наш гісторык літаратуры разбірае і апэнівае важнейшыя беларускія творы кожнага аўтара. І прысуд яго заўсёды справядлівы, хоць часам лішне прасталінны, — глыбокі, хоць выказаны ў некалькіх словах.

Даўно ўжо вычуваўся патрэба такой кніжкі. Патрэбу гэту стараліся хоць у часы здаволіць і Ант. Новіна («Нашы пісьняры», літаратурна-соцыяльныя нарысы, Wilnia 1918), і Лявон Леўш («Дыямэнт беларускага прыгожага пісьменства» Кіеў, 1919) і Я. Фарботка («Беларусь у песнях, Менск, 1920»), — але ўсё гэта былі працы няпоўныя, або характарызаваўшы толькі найбольш тыповых пісьняроў ці толькі адзін бок творства іх (нераважна соцыяльны). Зьдзіліліся і вялікія стаяці і с. п. Максіма Багдановіча, і нябожчыка Сяргея Полаўна, і таго ж Гарэцкага, даваўшыя кароткія нарысы літаратуры эпохі адраджэньня. Але толькі «Гісторыя Беларускае Літаратуры», якая толькі-што выйшла ў сьвет, запоўніла, як след, пустуючае месца.

Мы горава бітаем працу М. Гарэцкага. Яна бязспорна мае вагу ня толькі як учэбнік, але і як адзін з фактараў усьведомленьня „маладых“ беларусаў, каторыя так мала ведаюць аб сваім народзе, аб яго гісторыі і літаратуры. Яна пакажа і нашым суседзям, якія культурныя скарбы меў і мае беларускі народ.

Кніжка, надрукованая „кірыліцай“ як на ваенны час, становіць люксусовае выданьне — на маладой пацеры, з чысьленымі партрэтамі беларускіх пісьменьнікаў, зьнімак з старых грамад, кніг, Літоўскага Статуту і т. п. Яна павінна апынуцца ў руках кожнага сьведоммага беларуса, ў кожнай беларускай бібліотэцы.

Ант. Еввіна.

ХРОНІКА.

U SPRAWIE MOBILIZACYI.

Беларускі Нцыянальны Камітет і Жыдоўскае Гміна падаль 16 лістапада гіен. Żeligouskamu motywowanyje memoryjały u sprawie mobilizacyi.

HOŚĆ Z ŁATWII.

U tym tydni u Wilni haściu sekretar łatwijskaha pasolstwa u Warszawie, Hram. Olich.

Hram. Olich wielmi horača sustręli wilenskija białarusy. Naś hośc adwiedau tutejszija białaruskija arhanizacyi, himnaziju, wydawniejszych dziejaču. U hutarkach z apośnimi jon jaśce raz paćwiardziu sčyrju prychniłaś Łatwii da białarusau i białarusi, dokazam čaho Źo dauno służyć przyznańie Łatwii białaruskaha uradu i zawiadanie oficjalnych dyplomatycznych znośin.

Hram. Olich wion hutarki takža i z polskimi i litowskimi dziejačami ab sučasnyw palityčnym palazeńni i byu u litowskaj himnazii. Z Wilni Hram. Olich wyjechał u subotu nazad u Warszawę, skul cie-raz niekalki dzion wybierajęca u Ryhu: łatwijski urad naznačył jaho na wyśejšaje stanowisza u ministerstwie zahraničných spraw.

POMAČ PAŁONNYM BIELARUSAM.

Jak my Źo pisali, u Wilni u liku pałonnych litowskich zańcierau znachodzięca 16 białarusau. Matarjalnaje palazeńnie ich — wielmi ciażkoje: niama botai, zamieśt adzieży łachmany, niama u Wilni swajakou ci znajomych, katoryja prynaśli-by chleb i inś.

Hetyimi dniami pradžaunik Biel. Nac. Kamietu dawiedausia da pałonnych ziamlakou. Za sabranyja białarusami hrośy im byli kupleny charcy, myła, papirosy i t. p. Pałonnyja usie swiadomy nacyjanalna i naworać miż saboj wyklučna pa białaruskę. Prośiać ab wobu u adzieży.

PRYPOMNILI!

Jak wiadoma, z pažnanskich darou, prystanych dla usiaho nasialeńnia m. Wilni, pry pieršaj dzialiebie atrymali pradukty wyklučna polskija klerykalna-nacyjanalistyčnyja ustanowy. Pamiz inšymi, abinuli tady zusim białaruskiju biednatu.

Ciapię przyśou nowy transport darou. Hetym razam razdzielęca komisija „pripomnila“, što istnuje i białarusy, i łaskawa wyznačyła białaruskamu przytułku 15 pudou napawowu źmierzaje bulby...

ŠKOLNAJA SPRAWA.

Białaruskaja Školnaja Rada zaprasia na stanowisza instruktara-arhanizatora białaruskich škoł u wioskach wiadoniaha i nieitanimaha našaha dziejača, Janku Stankiewiča.

Z przyčyny taho, što z Aśmianskaha pawietu pastupila u apośnija časy wielmi mnoha prośb ad wiosak ab adkryćci usich białaruskich škoł i što śmat u jakich punktach jany padkrywalisia samatuham, hr. Stankiewič u pieršy čarod wyjechał dzieła abjezdu Aśmiansčyny.

BIELARUSKAJE PRES-BIURO.

U Wilni arhanizujecca białaruskaje pres-biuo. Patreba takoj ustanowy wyjaulaśia dauno, a ciapię, kali białaruskaje žyćcio pačalo šybčeŹ razwiwacca, patreba jaho jśce boleŹ uzraśia. Biuro maŹe na meci zbirać usie wiestki, datykajęcyja białaruskich sprau, i akuratna prawieręsy ich, padawać u druk. U Biuro budęć pracawać lepšyja białaruskija publicysty i litaratary.

Mozam tolki pažadac, kab Biuro čym chutčeŹ pačalo swaju pracu i hetym nie dało mahčymaści pranikańniu u hazety časta ni na čym nie abapiertych wiestak i čutak ab białaruskich sprawach.

„HISTORYJA BIELARUSKAJE LITERATURY“.

„Historyja białaruskaje literatury“ M. Hareckaha, wydanaja kirylacij, pastupila Źo u pradžu u kniharniach.

Толькі Вільні.

Цікава тое, што ўсе ахвяры ў апошні час гдзесь там, у Варшаве, Кракаве

і Пазнані — складаюцца толькі Вільні. Вільня прызнаецца сваёй, вільняцам хочучь памагчы, высылаюць бульбу, соль, збожжа, але ніхто ня кажа аб тым, каб памагчы вясковым жыхарам Вільняччыны. Ня будзем казаць ўжо аб тым, што бульба і іншыя прадукты даюцца толькі хрысьціянам Вільні, ды і то толькі „правяверным паляком“, жыдам — крыў Божа, катам: беларусам, літвіном, немцам, якія маюць шчасьця жыць у Вільні, — толькі тады, калі яны сходзяць на паклон да паноў: Рутэля, Турэкага, ці ў „Лігу Работніцкую“.

Вернемся лепей гутарыць аб тым, што запамітавалі саўсім сялянскіх жыхараў Вільняччыны. Што ім дужа, таке-ма, патрэбна: соль, карасіна, скура, сялядцы, аб гэтым нігдзё ня ўздумалі. Але, калі трошчу падумаць, дык станець саўсім зразумела тое, што ўздумалі толькі пра Вільню.

Гэта ж відавочна, здаецца, скоро стане і сьляпому. Вільня лічыцца гдзесь-там у Пазнані, ці ў Варшаве ўжо настолькі апалачанай, што прызнаецца „сваёй Вільні“, а васьм вёскі Вільняччыны — саўсім другое. Там гавораць пабеларуску, жы-вунь там ўсё большавікі, якіх варта трыві біаўном сьляпаву.

А адсюль вывад: даць толькі Вільні. Мы саўсім ня хочам так ужо дужа трымацца, каб вёскам падарылі да і дары назаўважэня.

Вядома, за ўвесь час, wajny u Wilniu przywozili z Polścy roznyja dary. Oficjalna i nacyjanaly byli praznačany dla biednaty usich nacyjanalnaści u religij. Na rozdzielęć papadali wyklučna u rukach polskich „dabračynnych“ ustanou, jakija pad widam „dabračynnaści“ zanimalisja na gwałt apalacywańniem biednych dziełej, prymuśanych dzieła kуска chleba wyrakacca swajej nacyjanalnaści i pisacca „u palaki“.

Adnak, widać, što takaje apalacywańnie dziełej „narodcau“ (u tym liku białarusau) pry bačkoch, jakich nia tak to lohka nalamać na polśčynu, nie dawala pažadanych rezultaču. Woś, zahraničnyja dabradzieci hadmalu „gaśčaśliwić“ Wilniu nowym, bolš radykalnym „daram“: jak piša „Rzeczpospolita“, poznanski kamiet nacyjanalnaje abarony pastanawili wywiaźci u Polśču 3.000 wilenskich dziełej i hadawać ich tamaka na swoj kośt.

Wiedama u jakim duchu budzie wiaćcia hienaje hadawańnie: z ich budęć staracca zrabieć nie hramadzian swajej Bačkauśčyny, a worahaŹ jaje — worahaŹ Białarusi i Litwy (usio roŹna jakoj: „Śiarednia“ ci kowienskaj). Tut, na wilenskimi hruncie, takija idej, musieć baha prysčapalisia!...

ZapraŹdy, danajski heta dar: 3.000 budęć hramadzian choćć wyrwać z rodnaje atmośfery i Źhadować u čużoj, na wieki adarwaŹy, ad Bačkauśčyny. Takaja „pomac“ budzie doraha kaśtawać Wilni u budęćniel!...

„MAŁAJA WAJNA“.

Cikawija rečy robiacca u „Niezaleznej Białarusi“, katoraja choćć wyrwacca spad ulady bałšawikou. Roznyja bałšawickija atrady kštaltaŹ „zahradzcielnych“, „dla łouli dezertyrau“, rekwizywčynnych i druhija, dy sotni kamisaraŹ kormiacci ciełam njaśčasnej Białarusi. Jany przywykli żywiecca čużym, na darmočynu. Białaruskij narod, hety adwiečny ziamlarob, ciażkoj pracaj, škadujučy dla siaćie iśniaje skarynki, ledźwie pierabiwajęca z pośtu na pośt. Bałšawiki z zabirajuć u jaho astatni kawalak.

З усё Беларусі.

Haspadar wykarmić sobie kabana, jakoha ūsia siamja aščadna jeła-by cely hod. A čačwiora „tawaryšaŭ“ zjadajuć, jaho za try dni. Adbirajuć karou, kaniej, usialakaje dabro, pakidajuć ziamlaroba — bielarusa biez kawałka chleba, biez nasiennia.

Bielarusy nia choćuć być parabkami maskoŭskich „tawaryšaŭ“. Jany choćuć narodnaha bielaruskaha prawa i Niezależnaj Bielarusi. Hetyja dumki ciapier užo razyšliŭsia ū šyrokuju narodnuju masu. Pawodle stoŭ pryjadzajućych z padmaskoŭskaje Bielarusi, sialanie skroź zarhanizawali swaje partyzanskija wolnyja družyny. Kožnaja družynka pracujeć u swaim rodным kutku na prustory wiorst na 20 — 25. Bielarusy ad pryrody narod spakojny i nia lubiać wajny, ale niama druhoha ratunku. Bałšawiki haspadarać tak, što, nie prahnaŭšy ich, narod usio roŭna prapadzieć i bałšawiki abiernuć kraj u hałodnuju pustelniu.

Kamandzierami takich drużyn wybiraŭ jucca samyja śmielyja ludzi. Adna takaja družyna za 5 dzion uziata da 80 bałšawikoŭ u pałon, adabrała woz muki i sieladcoŭ. Tam-ža pryjechali niejkija kamisary arhanizoŭwać ŭlaść; ich zaraz-ža ŭziali ū pałon, i śled ich prapaŭ. Druhaja družyna (na poŭnaćy Barysauščyny) kolkim razou dawała adpor wialikšym bałšawickim atradam. U Wiciebščynie na r. Kapsle nadta dobra zarhanizowana družyna užo drugi hod i nahaniajeć paniku na kamisaraŭ: jany ū toj rajon nosa nie pakazywajuć. Kala Slucku iznoŭ uwaskreśli „zialonadubcy“. Urešcie na samym paŭdni Bielarusi bielaruskaja partyzanskaja armija hien. Bułak-Bałačowiča prajšła u hlyb Bielarusi na 240 wiorst, zaniaŭšy h. Mažyr; na ŭsich jaho flankach pracujeć sielanskija družyny, a tak sama i z zadu ū bałšawikoŭ.

U Bielarusi paŭstanskija družyny rastuć za hety miesiac pašla Ryžskaha razdziełu Bielarusi, jak hryby. Bałšawikom treba nadta mnoha wojska, kab tut usiadzieć. Rodnyja našy biazmiežnyja lasy lepš za tanki. Usie nowautworanyja niezaležnyja dziaŭstwy, jak Finlandyja, Estonija, Łatwija, Litwa, — pawyhaniali bałšawikoŭ z swaje ziamli; ciapier pryjšoŭ čarod bielarusaŭ ačyścić swoj kraj i ŭstanawić narodnaje bielaruskaje prawa; bo i my sami patrapim być haspadarami swajej ziamli, palitaj krywioju i potam našych dziadoŭ i pradziadoŭ.

Z KAŚCIANIEŬSKAJE wołaści Wialejskaha pawietu.

Daŭniej naša wołaść była ū siaie Kniahininie, ale z prychođam palakoŭ pieraniašli jaje ū miastečka Kaścianiewičy. U Kniahininie, kazali, nie nadta wyhodna, bo tam narod bołšaj čaściu prawasławny i niwodnaha żyda niama, a ū Kaścianiewičach usio-taki lepiej budzieć, bo jość kaścioł i niekalki żydoŭskich kramak, a dzie jość žyd, tam i ruch bołšy.

Tutejšy wojt, pakul nia byŭ wojtam, dyk usie chwalili, što dobry čaławiek, ale ciapier dyk na jaho wielmi narakajuć. Pamiz inšym, apawiađajuć ab hetkich zdarenniah.

Raz była takaja sprawa: u našaj wołaści kożyn miesiac płacili za karowu 3 rub., dy niewialikija sumy za padciołka, za ciela i za świnniu. Niejak sabraŭsia narod u wołaść i ahułnym schodam pasta nawili, kab płata była ad dziesiaciny, i pratakol ab hetym napisali. Ale jak razyšoŭsia narod, — pan wojt paradziusia z panami sołtysami, što tak nia dobra, i napisali nowy pratakol: «Ze zgody ogólnego zebrania ludności postanowiono wnośić pozysk bydlowy w kwocie następującej: od krowy 10 rub., od cielka 7 rub., od cielęcia 2 rub., i od świni 3 rub.»

Jašče była takaja sprawa: na wiosku Aziarodaŭiwo wołaść nafažyła štrafu 5 pud. aŭsa. Prykaz hety prywioz Aziarodaŭskamu sołtysu (jon paznačany na občasťwa

na 6 wiosak) lehijanier. Ale pan sołtys nadumaŭ inaje: zamiast 5 pudou uziat z wioski ad kožnaha kania (koni bylo 18) pa 20 funtaŭ aŭsa i pa 1 pudu siena. Choć narod spracaŭsia, što prykaz prysłany tolki na pud, aŭsa, ale ničoha nie pamahło.

Ale najhorš — dyk toje, što narod i „ŭlaści“ našyja p'juć cieraž mieru. Ad hetaha i usio błažoje wynikać: čto maje siłu, toj usialakimi kryūdami ciahnie z narodu, što tolki moža.

Woš jakija paradki, a akažysia, što niesprawiadliwa pastupajuć, to zaraz zaliczać za bałšawika i jak dobraha pana adprawiać u Wialejski bieły dom....

Dzi a h a

ZAHRAŬNICAŬ.

RAZHROM WRANGIELA.

Načalnik 2-oj konnaj armii, Budieny, 16 listapada paślaŭ hetkuju telehramu sawieckamu ŭradu ū Maskwu:

„Padaju da wašaha wiedama, što armija Wrangiel, žywaja i materyjalnaja siła — blizka ŭsieńka ū našych rukach, aprača niekatorych štabaŭ i frantowych aficeraŭ. Jak ŭdałoŭsia ŭstanawić, worahi ŭciakajuć kirujućca ū Rumyniju. U hety moment pa ŭšim Krymie tworycца sawieckaja ŭlada“.

RYŽSKI MIR I PROCIBAŁŠAWICKAJA RASIEJA...

Pawodle wiestak z Paryžu, tamtejšaja rasiejskaja palityčnaja delehacyja (proci-bałšawickaja) manicca zajawić swoj pratest proti zhody bałšawickaha ŭradu na addaču Polšcy čaści Rasiei (Bielarusi i Ukrainy). Delehacyja ŭważaje, što sawieckaja ŭlada — niezakonnaja; z hetaje pryčyny зробlenyja jeju ŭmowy nia mohuć być pryznany abiazawajućymi i nia buduć začwierdžany budućym lehalnym ŭradam Rasiei.

ŁATWIJA I POLŠČA.

Hazety nakazwajuć, što harmonija pamiz Łatwijaj i Polščaj pačynaje psawacca z taje pryčyny, što polski ŭrad paślaŭ Łatwijskamu pratest proti ŭchwalenaha Łatwijskim Ustanoušym Sojmom zakonu ab ziamli. Polski ŭrad damahajecca, kab polskim panom, ŭ takich buduć uziaty ich dwary, Łatwijski ŭrad wyplaciŭ wartaść ziamli zołatam.

Na heta Łatwijski wice-minister zahranicznych spraŭ Albat, adkazaŭ, što polski pratest pasiahaje na suwerennuju wolu Łatwijskaha narodu. Adno, što moža abiac Łatwija Polšcy, — što ū adnosinach da zakonu kożyn čužaziemiec ū Łatwii maje roŭnyja z Łatwijskimi hramadzianami prawy.

BARAČBA Z UKRAINCAMI.

Jak nakazywaje „Rzeczpospolita“, u Lwowie adbyŭsia schod rektaroŭ i prafesaroŭ polskich wyšejšych skoł, siabraŭ skolnaje rady i hramadzianskich ustanou, katory pryniaŭ rezalucyju ab niedapuščeni

u Lwowie adkryćcia ukrainskaha uniwersytetu.

Treba dadać, što u Lwoŭskim uniwersytecie zdaŭna čaść pradmietaŭ wykładałaŭsia pobać pa polsku i pa ukrainsku, i ukraincy damahaliŭsia poŭnaha raŭnaprawstwa ukrainskaje mowy z polskaj, — ale daremna.

Italjancy ab Bielarusi.

U italjanskaj hazecie „Corriere della Sera“ z 22 kastryčnika Filippo Sacchi nadrukawaŭ abšyrnuju staćiu ab sprawie Wilni, ličućy henu sprawu wielmi zabłutana. Jašče bołš zabłutana, na jaho dumku, bielaruskaje pytańnie, katoraje moža apynucca na paradku dnia, kali Bałačowič zaniaŭ Miensk.

„Našaj Niwie“.

Naša Bielaruś dramała!
Ludzi sonnyja chadzili;
Jak tumanam zaściła!
Nawakoła cely mili.

Cely hody soni ciahnuŭsia,
Wiekawymi stali nočy,
A narod niżej naś hnuŭsia,
Usio spuskaŭ niżej jon wočy.

Prachadzili čaradoju,
Rožny dużyja narody,
Z horam, licham i biadoju,
Panawali tut praz hody.

I čaho jany rabili!
Ŭspaminać — biare za serca:
Nadrywaŭ narod naś siły...

I maŭcaŭ u paniawiercy...
Raptam woš zirnula sonca,
Kosku jasnuju pašla,
Zaświaciła u wakoncy,
J snu — tumanu jak nia stała!

Naša Bielaruś ū prabudzie,
Lud raspluščawaje wočy,
„Čto my? Sto? što dalej budzie.“
Wiedać kožny heta choča...

„Bielarusy! ŭstawajcie“
Mihacie usio, trasiacca...
„K hurtawañniu prystupajcie!“
Nawakoła razdajecca...

Čto-ž? adkulej hołas hety
Kliča ŭsiech da hurtawañnia?“
Čto pradwieśnikam razświeta,
Hłaŭatajem ŭstawajnia?

Heta-ž „Naša Niwa“ siłu
U sabie samoj pačuła;
Rodnaje swajo z mahiły
Sercam ščyrym pryharnuła.

Zhurtawała ŭsiech da miesta,
Kab macniej byŭ hołas rodny,
Kab zrabieć z narodam reštaj
Jak patok stychijny, wodny.

Tak żywiž ty „Naša Niwa“,
Bielaruskich dum kutočak!
Pracwitaj, runi ščaśliwa
Čeść synoŭ narodu i dočak!

Čaj twój poklić wialičawy
Jdzie pa celaj Bielarusi.
Honaram ciabie i sławaj
Wieś narod pryznać naś musieć.

Ihnat Rumianak.

ВЫШЛА З ДРУКУ

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТЭРАТУРЫ

Максіма Гарэцкага.

Прадаецца у Кооп. друкарні „Друк“, Троцкая 13, Беларускай Кнігарні, Завальная 7, і ва ўсіх вялікіх краевых кнігарнях.